

gické půdě katedra pedagogiky kyjevské univerzity hájí — úsilí o skutečně všestranný rozvoj jedince, neustálé spojení vzdělávací a výchovné činnosti, organický vztah školní, mimoškolní i rodinné výchovy. V oblasti metodické pak svědčí o modernizačních snáhách ve vyučování, a to jak v oblasti obsahové, tak organizační i metodické.

Svým zpracováním, svým koncentrovaným slohem, úsilím o úsporné a věcné vyjádření i svým — v dobrém slova smyslu — encyklopedismem umožňuje studentům i učitelům z praxe získat širší orientaci v pedagogice, pochopit aktuální tendence posilující iniciativu, samostatnost a tvořivost žáků a vykročit směrem k iniciativnímu pedagogickému hledání, samostatnému experimentování a tvůrčí pedagogické činnosti. Sami autoři vidí knihu jako východisko dalšího hledání. Můžeme říci, že jde o úspěšné východisko a současně i o cenný vklad do družební spolupráce, kterou katedra pedagogiky filozofické fakulty UJEP s katedrou pedagogiky Kyjevské státní univerzity Tarase Ševčenka již po více než dvě desetiletí rozvíjí.

Vladimír Jůva

Žečo Atanasov: Istorija na npravstvenoto vazpitanie. Sofija, Narodna prosveta 1985, 319 s.

Žečo Atanasov není v Československu autor neznámý. Tento přední bulharský pedagogický odborník, historik pedagogiky a teoretik výchovy, zavítal několikrát do ČSSR a přednášel na mnoha místech o problematice teorie výchovy, zvláště výchovy estetické. Jako profesor sofijské Univerzity Klimenta Ochridského se aktivně zasazoval o rozvoj družebního vztahu mezi UJEP a sofijskou univerzitou a přispěl k tomu, že se v tomto směru utvořila dlouhodobá tradice významná pro obě zúčastněné strany.

Profesora Atanasova známe především jako autora několika průkopnických prací z oblasti estetické výchovy. Patří k těm, kteří se zasloužili o významné postavení této výchovné složky na bulharských školách, ale i v oblasti mimoškolní a rodinné. Spolu s estetickou výchovou je po léta předmětem jeho zájmu oblast příbuzná, oblast, která se již v antické pedagogice jevila jako neodmyslitelný dvojník estetické výchovy, tj. výchova mravní. Pouze v jednotě estetického a mravního rozvoje je skryto skutečné formování osobnosti „krásné a dobré“, jak o ní snili již antičtí myslitelé, jak ji znovu docenila renesance a jak i naše doba vidí žádoucí osobnost budoucnosti.

Jako historik pedagogiky volí Atanasov historickosrovnávací přístup ke zvolené problematice. Ve čtrnácti kapitolách svého rozsáhlého spisu sleduje krok za krokem vývoj a proměny morálního ideálu, morálně výchovných koncepcí i morálně výchovné praxe až po naše současné úsilí, kdy mravní stránka komunistické výchovy se oprávněně dostává do centra pozornosti nejen pedagogické veřejnosti, ale i pracovníků politických a kulturních. Již v úvodu svého spisu Atanasov správně ukazuje, že nejučinnější cesta pedagogického zkoumání je od historické analýzy k analýze systémové.

První kapitoly spisu se zabývají základními podmínkami mravní výchovy a jejími typickými rysy v jednotlivých etapách vývoje lidstva — ve společnosti prvobytné, otrokářské, feudální a kapitalistické. Odhaluje historické kořeny morálně výchovných koncepcí a jejich determinací ekonomicko-sociálními a kulturními podmínkami té které doby. Neomezuje se jen na evropské teritorium. Tak středověkou morálně výchovnou koncepcí zkoumá jak z pozic křesťanských, tak z pozic islámských a budhistických. Pozornost soustřeďuje zvláště na klíčové epochy a její představitele, kteří svým filozofickým a pedagogickým dílem vnesli novou orientaci a nové pohledy na danou problematiku. V tomto směru mají ve spise svůj oprávněný prostor takové osobnosti, jako byl J. A. Komenský, J. Locke, J. J. Rousseau nebo J. H. Pestalozzi. Proměny morálně výchovných koncepcí byly spjaty především s proměnami společenského uspořádání, s revolučními převraty v historii. Tento moment akcentuje Atanasov zvláště při analýze vývoje posledních staletí, kdy ukazuje bezprostřední odraz sociálně ekonomických proměn ve vědomí společnosti i v jejích názorech na výchovu a vzdělávání.

Zvláštní místo zaujímá ve spise zrod a rozvoj komunistické morálky a socialistické koncepcie mravní výchovy mládeže i dospělých. Sleduje vznik a proměny těchto idejí

u utopických socialistů, u klasiků marxismu-leninismu, za Pařížské komuny, v německém revolučním hnutí a především za Velké říjnové socialistické revoluce. Cítlivě srovnává rozvoj morálních hodnot v socialistické společnosti s ahumánními projevy fašistické morálky, která se zdaleka neomezovala jen na Německo, Itálii nebo Španělsko, ale silně poznamenala i jeho zemi — Bulharsko. Osobní zkušenosti v tomto směru ho dělají autorem zvláště citlivým a současně varujícím. Vyústěním celého spisu je analýza pojetí mravní výchovy v současné socialistické společnosti. Ukazuje přesvědčivě, že mravní výchova je organickou součástí komplexní komunistické výchovy nového pokolení a má výrazné politické rysy. Formuje osobnost jako angažovaného člena socialistické společnosti, jako jedince, který zná a vytváří materiální i duchovní hodnoty, váží si jich a společnými silami je chrání před vnějším i vnitřním nepřítelem. Správně ukazuje narůstající význam intenzivní a citlivé mravní výchovy z hlediska dalšího rozvoje socialistické společnosti.

Ve světové pedagogické literatuře je málo spisů, které by se do takové hloubky a s takovou soustavností zabývaly tisíciletou peripetií mravní výchovy až po naše dny. Autorův široký rozhled, jeho hluboká historická zkušenost i jeho vytržený pedagogický cit pro podstatné umožňují čtenáři vytvořit si barvitý obraz o rozvoji morálně výchovných snah, o významu mravní výchovy pro rozvoj společnosti i jedince i o nutnosti investovat v tomto směru v příštích letech více, než jsme dosud učinili. Práce je v tom nejlepším smyslu propedeutikou pedagogického myšlení. V československé pedagogice dosud chybí samostatné dílo tohoto zaměření. Bylo by dobré, kdyby i v tomto směru sehrál spis Žečo Atanasova svou inspirativní úlohu.

Vladimír Jůva

Vladimír Jůva: **Estetická výchova a všestranný rozvoj osobnosti.** Praha, Academia 1987, 184 s.

V současné době se obrací pozornost odborníků i široké veřejnosti k problémům estetické výchovy, jež tvoří velmi důležitou složku všestranně pojaté výchovy nového typu. V systému výchovných složek zaujímá nezastupitelné místo jako výchova jedince v oblasti umění a estetické stránky mimoumělecké reality. Její mnohostranná funkce, kterou sehrává při rozvoji mnohostranné osobnosti, však stále nebývá plně doceněna. Z tohoto hlediska je nutno uvítat velmi cenný a významný příspěvek z této oblasti — Estetická výchova a všestranný rozvoj osobnosti. Jeho autorem je zkušený, pedagogicky erudovaný vedoucí katedry pedagogiky filozofické fakulty UJEP v Brně a náš přední odborník na estetickou výchovu, prof. PhDr. Vladimír Jůva, DrSc., jenž se dané problematice věnuje po mnoha let. Práci vydalo nakladatelství Academia v r. 1987.

Cílem spisu je ukázat na základě historickosrovnávací i systémové analýzy cíle a obsah estetické výchovy mnohostranné osobnosti, přiblížit základní aspekty esteticko-výchovného procesu a naznačit hlavní formy realizace této výchovy. Celou publikaci tvoří tři části, jež svým obsahem i rozsahem vytvářejí logický a proporčně vyvážený celek.

V první části autor shrnuje a hodnotí základní přístupy k této výchovné složce, počínaje antickými mysliteli, přes středověkou koncepci až po renesanční ideje. Podrobně se zabývá pedagogikou XVII.—XIX. století. Zde se zaměřil na klasické představitele té doby, např. J. A. Komenského, J. Locka, J. J. Rousseaua, utopické socialisty, pedagogy německé a ruské. Zajímavým přínosem autora jsou také bohaté citace K. Marxe a B. Engelse týkající se všestranného rozvoje osobnosti i estetické výchovy. Esteticko-výchovné tendence v západní pedagogice jsou zachyceny od konce XIX. století až po současnost. Závěr kapitoly je opatřen shrnutím a porovnáním přístupů západní pedagogiky s pedagogikou socialistickou. Těžiště tvoří důkladný rozbor novodobé české a socialistické pedagogiky. První část uzavírá pojednání o teorii estetické výchovy v ČSSR po roce 1945.

V druhé části jsou určeny na základě historickosrovnávací analýzy hlavní cíle este-